

OPKOMST EN ONDERGANG VAN DE NATIONALE ORDE VAN ADVOCATEN VAN BELGIË

Bart Quintelier

1. Inleiding

In 1964 schreef Koninklijk commissaris voor de gerechtelijke hervorming, Charles van Reepinghen¹:

L'institution d'un Ordre national des avocats répond [...] à d'urgentes opportunités. [...] Pour la sauvegarde des intérêts généraux des avocats, de leur honneur et de leurs droits, pour leur représentation dans leurs rapports avec les autorités publiques, nationales, supranationales ou étrangères, pour la détermination et l'unification des règles et usages de la profession d'avocat en raison précisément des relations confraternelles entre les membres des barreaux demeurés distincts et autonomes, une institution permanente nous parut devoir être créée.²

In 2000 schreef deken van de Nationale Orde van Advocaten, meester Bruno van Dorpe, echter:

Dans l'intérêt des avocats et des justiciables, deux Ordres qui fonctionnent sont préférables à un Ordre qui ne fonctionne pas. [...] Une réforme des structures sur la base des communautés ne risque pas de compromettre les valeurs fondamentales de notre profession. Les règles de bonne conduite et les règles de déontologie fondamentale de notre profession ne sont pas en cause. Elles sont déduites de valeurs fondamentales telles l'honnêteté, la loyauté, l'indépendance, [...] Ces valeurs sont communes aux avocats en Europe et valent même dans d'autres pays et continents. Les avocats, généralement, ne sont pas intéressés à décréter des règles déontologiques difficilement applicables entre avocats de deux Ordres. Si, dans le passé, les Ordres locaux ne l'ont pas fait, pourquoi craindre qu'en groupe ils le feraient?³

Uit de citaten blijkt dat Koninklijk commissaris Van Reepinghen meende dat in het belang van de advocaten moest besloten worden tot de oprichting van de Nationale Orde van Advocaten en dat deken Van Dorpe daarentegen meende dat - eveneens - in het belang van de

¹ Dit artikel kwam tot stand in het kader van het onderzoeksprogramma Interuniversitaire Attractiepool 06/01 'Justice and Society: sociopolitical history of justice administration in Belgium (1795-2005)', Programma Interuniversitaire attractiepoolen – Belgische Staat – Programmatorische federale dienst Wetenschapsbeleid, en is de uitwerking van B. Quintelier, 'Rise and fall of the Belgian National Bar', lezing op het Internationaal Congres 'The history of civil and criminal justice in Belgium and neighbouring countries: new perspectives' (Universiteit Gent, Instituut voor Rechtsgeschiedenis en Romeins recht, 5 februari 2009).

² C. van Reepinghen, *Rapport sur la réforme judiciaire*, I (Brussel 1964), p. 194-195. Bij Koninklijk Besluit (KB) van 17 oktober 1958 (*Belgisch Staatsblad* (BS) 23 oktober 1958; erratum 5 november 1958) benoemde minister van Justitie Pierre Harmel Van Reepinghen tot Koninklijk commissaris voor de gerechtelijke hervorming. Over Van Reepinghen: P. Wigny, 'Charles van Reepinghen et le Centre d'études pour la réforme de l'Etat', in: *Journal des Tribunaux* 1966, p. 281.

³ B. van Dorpe, 'Réforme ou fin de l'Ordre national des avocats?', in: *Journal des Tribunaux* 2000, p. 404. Dit artikel maakt deel uit van een polemiek tussen toenmalig deken Bruno van Dorpe en ere-deken Michel van Doosselaere. De andere artikelen die deel uitmaken van deze polemiek, zijn: M. van Doosselaere, 'Réforme ou fin de l'Ordre national des avocats? Essai d'analyse d'une crise et perspectives d'avenir', in: *Journal des Tribunaux* 2000, p. 233-241; M. van Doosselaere, 'Réforme ou fin de l'Ordre national des avocats?', in: *Journal des Tribunaux* 2000, p. 404-405; M. van Doosselaere, 'Réforme ou fin de l'Ordre national des avocats? (suite et fin de la correspondance [...])', in: *Journal des Tribunaux* 2000, p. 526 en B. van Dorpe, 'Réforme ou fin de l'Ordre national des avocats? (suite et fin de la correspondance [...])', in: *Journal des Tribunaux* 2000, p. 526.

advocaten moest overgegaan worden tot de oprichting van twee regionale⁴ ordes en dus tot de afschaffing van de Nationale Orde van Advocaten. Het is dan ook de vraag waarom de geciteerde auteurs op het moment waarop zij schreven de tijd rijp achtten voor de realisatie van wat zij schreven. Het is met andere woorden de vraag welke evoluties zich vóór 1964 hebben voorgedaan die kunnen verklaren waarom eerstgenoemde de oprichting van de Nationale Orde van Advocaten percipieerde in het belang van de advocaten en welke evoluties zich tussen 1964 en 2000 hebben voorgedaan die kunnen verklaren waarom laatstgenoemde de afschaffing van diezelfde Orde percipieerde in datzelfde belang.

2. Opkomst

Vóór 1 november 1968, datum van de inwerkingtreding van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek die betrekking hebben op de Nationale Orde van Advocaten,⁵ werd de Belgische advocatuur beheerst door het Franse keizerlijke decreet van 14 december 1810 ‘contenant règlement sur l’exercice de la profession d’avocat et la discipline du barreau’.⁶ Om dit te begrijpen, moet worden teruggeblikt op wat er in Frankrijk gebeurde aan de vooravond van de 19e eeuw.

2.1. Frankrijk

Bij decreet van 9 vendémiaire an IV (1 oktober 1795) annexeerde Frankrijk de Zuidelijke Nederlanden en het prinsbisdom Luik.⁷ Hierdoor werden de revolutionaire grondwet van het jaar III en al de later tot stand gekomen Franse wetten⁸ automatisch van kracht in de Neuf Départements Réunis, zoals de nieuw veroverde gebieden genoemd werden.⁹ Een zestiental

⁴ Van Dorpe heeft het over ‘deux Ordres [...] sur la base des communautés’. Hij lijkt echter uit het oog te verliezen dat België drie gemeenschappen telt, een Vlaamse, een Franse en een Duitstalige. De Duitstalige gemeenschap is beduidend kleiner dan de Vlaamse en de Franse. Dit weerspiegelt zich onder meer in het aantal lokale advocatenordes en in het aantal advocaten per gemeenschap. In december 2000 telde België veertien Vlaamse balies met 7233 leden, dertien Franstalige balies met 5410 leden en één Duitstalige balie met 29 leden, J. Stevens, ‘Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone. De wet van 4 juli 2001 tot wijziging, met betrekking tot de structuren van de balie, van het Gerechtelijk Wetboek’, in: *Rechtskundig Weekblad* 2001-2002, p. 1153, n. 2. De omvorming van de Nationale Orde tot Orde van Vlaamse Balies (OVB) en Ordre des barreaux francophones et germanophone (OBFG) door de binnen de Nationale Orde bestaande feitelijke verenigingen, Vereniging van Vlaamse Balies en Conférence des barreaux francophones et germanophone, om te vormen tot autonome ordes met rechtspersoonlijkheid, kan dus bezwaarlijk ‘une réforme sur la base des communautés’ genoemd worden. De omvorming kan even bezwaarlijk een hervorming op gewestelijke basis genoemd worden. Bijgevolg wordt hier over OVB en OBFG niet gesproken in termen van ‘gemeenschapsordes’ of ‘gewestelijke ordes’, maar in termen van ‘regionale ordes’.

⁵ Wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek (Ger. W.), in: BS 31 oktober 1967, art. 488-508: boek III (Balie), titel III (Nationale Orde van Advocaten). KB van 3 augustus 1968 betreffende de inwerkingtreding van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en van andere bepalingen van de wet van 10 oktober 1967, in: BS 23 augustus 1968.

⁶ *Pasinomie* 1810-1811, p. 236-240.

⁷ Décret du 9 vendémiaire an IV sur la réunion de la Belgique et du pays de Liège à la France, in: *Pasinomie* 1795-1797, p. 22 (met verwijzing naar p. 78).

⁸ ‘Wetten’ dient hier te worden opgevat in de brede betekenis van het woord en omvat dus zowel materiële als formele wetten.

⁹ Zie onder meer E. Holthöfer, *Beiträge zur Justizgeschichte der Niederlande, Belgiens und Luxemburgs im 19. und 20. Jahrhundert* (Frankfurt am Main 1993), p. 55-57; B. Quintelier, *De balie in België in de 19^e eeuw. Introductie en evolutie van het napoleontisch model* (scriptie Historisch publiekrecht Universiteit Gent 2008), p.

maanden na de annexatie, meer bepaald op 7 pluviôse an V (26 januari 1797), verscheen de zogenaamde Code Merlin,¹⁰ een verzameling van Franse wetten die nog niet gepubliceerd waren in de Neuf Départements Réunis en die er uitvoering dienden te krijgen.¹¹ Deze verzameling, opgesteld door minister van Justitie Merlin de Douai¹² bevatte enkele tientallen oude koninklijke wetten afgekondigd sinds 1539, maar vooral honderden revolutionaire wetten afgekondigd tussen 1789 en 1796. Eén van die revolutionaire wetten, het decreet van de Assemblée constituante van 2-11 september 1790,¹³ schafte de titel ‘advocaat’, de orde van advocaten en de ambtskledij van de advocaten af.¹⁴ De vroegere advocaten, omschreven als ‘des gradués en droit qui ont été admis au serment d’avocat, et qui ont exercé cette fonction dans les sièges de justice royale ou seigneuriale, en plaidant, écrivant ou consultant’ waren voortaan gewone ‘hommes de loi’.¹⁵

Enkele maanden later voorzag het decreet van de Assemblée constituante van 29 januari-20 maart 1791¹⁶ in de functie van ‘défenseur officieux’.¹⁷ De enige vereiste om als défenseur officieux op te treden, bestond in het beschikken over een bewijs van burgerzin.¹⁸ Wie aan deze voorwaarde voldeed, mocht eenieder verdediging ter terechtzitting op zich nemen. Wie andermans verdediging opnam, hoefde dus niet langer over enige juridische kennis te beschikken, noch enige deontologische regel te respecteren.¹⁹

De wanpraktijken en de klachten die dit met zich meebracht,²⁰ leidden uiteindelijk tot het herinstellen van de advocatuur. Dit gebeurde bij wet van 22 ventôse an XII (13 maart 1804),²¹ die onder andere de vorming van een tableau van advocaten en een tuchtreglement

2, nr. 3 en F. Stevens, ‘L’introduction de la législation révolutionnaire en Belgique’, in: *La Révolution et l’ordre juridique privé. Rationalité ou scandale*, II (Parijs 1988), p. 485-493.

¹⁰ *Recueil de lois et règlements pour les neuf Départemens réunis par la loi du 9 Vendémiaire, an IV*. Parijs 1797.

¹¹ J. Gilissen, ‘Codifications et projets de codification en Belgique au XIXe siècle (1804-1915)’, in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis (BTNG)* 1983, p. 208: ‘[...] un état général des lois françaises, non encore publiées dans les départements réunis et qui sont susceptibles d’y recevoir leur exécution.’

¹² Zie J.-J. Clère, ‘Merlin Philippe-Antoine, dit Merlin de Douai’, in: P. Arabeyre, J.-L. Halpérin en J. Krynen (red.), *Dictionnaire historique des juristes français XIIe-XXe siècle* (Paris 2007), p. 559-561 en H. Leuwers, *Un juriste en politique: Merlin de Douai*. Arras 1996.

¹³ Décret du 2-11 septembre 1790 sur l’organisation judiciaire, in: *Pasinomie 1788-1790*, p. 354-355.

¹⁴ Art. 10, in fine décret 2-11 septembre 1790: ‘Les hommes de loi, ci-devant appelés avocats, ne devant former ni ordre ni corporation, n’auront aucun costume particulier dans leurs fonctions.’ Dat de toga in artikel 10 afgeschaft wordt, is niet onlogisch. Dit artikel regelt namelijk de kledij en de attributen van de gerechtelijke functionarissen. Dat de titel ‘advocaat’ en de orde van advocaten in dit artikel worden afgeschaft, lijkt echter allesbehalve logisch, maar schijn bedriegt. Het feit dat dit gebeurt, is namelijk een indicatie van de identificatie tussen de hoedanigheid van advocaat enerzijds en het dragen van de toga anderzijds. Bovendien kadert deze afschaffing volledig in de toepassing van de revolutionaire principes.

¹⁵ Art. 5 en 10 décret 2-11 septembre 1790.

¹⁶ *Pasinomie 1790-1791*, p. 184-185.

¹⁷ Art. 3 décret 29 januari-20 maart 1791: ‘[...] les parties, lesquelles auront toujours le droit de se défendre elles-mêmes verbalement et par écrit, ou d’employer le ministère d’un défenseur officieux pour leur défense, soit verbale, soit par écrit.’

¹⁸ A. Allard, ‘Révision du Code de Procédure Civile. Rapport fait, au nom de la commission, par M. Albéric Allard, et exposant les motifs du projet’, in: *La Belgique Judiciaire* 1870, p. 22: ‘Il leur suffisait d’un certificat de civisme [...]’. Zie ook C. Douxchamps, *De la profession d’avocat et d’avoué* (Brussel 1904), p. 349.

¹⁹ H. Leuwers, *L’invention du barreau français 1660-1830. La construction nationale d’un groupe professionnel* (Parijs 2006), p. 245: ‘Mais le “défenseur officieux” n’est pas l’avocat d’Ancien Régime, car le titre est attribué à tout citoyen qui, sans condition de compétence, assure une activité de défense en justice; il ne désigne pas tant un professionnel, qu’un citoyen qui exerce l’un de ses droits’; Quintelier, *De balie in België*, p. 4-5, nr. 7.

²⁰ Zie o.a. Allard, ‘Révision du Code de Procédure Civile’, p. 22: ‘[...] les plaideurs se trouvèrent livrés à tous les calculs de la cupidité et de la mauvaise foi entre les mains des agents d’affaires, des intrigants, des gens tarés, d’une tourbe de misérables. Aucune condition de moralité n’était exigée de ceux qui briguaient l’honneur de faire entendre le langage du droit dans le prétoire des tribunaux.’

²¹ Loi du 22 ventôse an XII relative aux écoles de droit, in: *Pasinomie 1803-1804*, p. 331-334. Dat dergelijke bepalingen voorkomen in een wet betreffende het rechtenonderwijs laat zich beter verstaan als we weten dat

voor advocaten in het vooruitzicht stelde,²² wat uiteindelijk pas bij decreet van 14 december 1810 gerealiseerd werd.²³ Het decreet van 14 december 1810 voorzag echter niet alleen in een tableau en een tuchtrecht, maar ook in een tuchtraad in iedere stad, met name elke stad waarin een rechtbank en/of hof gevestigd is, met meer dan 20 advocaten.²⁴ Een dergelijke tuchtraad diende in te staan voor het bewaren van de eer van de Orde van advocaten, voor het handhaven van de principes van rechtschapenheid en kiesheid en voor het tuchtrechtelijk sanctioneren van inbreuken gepleegd en fouten begaan door advocaten en diende daarbij bijzondere aandacht te besteden aan de zeden en het gedrag van stagiairs.²⁵

De eerste 'Belgische' tuchtraad was die van de balie van Brussel. Hij hield zitting vanaf juni 1811.²⁶ Nog in datzelfde jaar kreeg ook de balie van Luik een tuchtraad.²⁷ De eerste 'Vlaamse' tuchtraad was vermoedelijk die van de balie van Antwerpen, opgericht op 25 april 1816,²⁸ aangezien de tuchtraad van de balie van Gent - zetel van het eerste 'Vlaamse' hof van beroep - slechts kan geretraceerd worden tot in 1834.²⁹ Uit onderzoek van Luc François is nochtans gebleken dat het aantal advocaten aan de balie van Gent tussen 1815 en 1830 toenam van 20 naar 78.³⁰

2.2. België

Ondertussen was zowel het Franse keizerrijk als het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, waarin de voormalige Neuf Départements Réunis na een korte militaire bezetting waren opgenomen, ten onder gegaan en hadden de Zuidelijke provincies het koninkrijk België

deze wet niet alleen het rechtenonderwijs zelf, te weten de materies ('Titre I. Des écoles de droit et des matières qui y seront enseignées' = art. 1-2) en het verloop van de studies, de examens en de graden ('Titre II. Des cours d'études, des examens et des degrés' = art. 3-13), maar ook de beroepen waarvoor het succesvol doorlopen van het rechtenonderwijs noodzakelijk is ('Titre IV. Des fonctions pour lesquelles l'étude du droit et l'obtention des grades seront nécessaires' = art. 23-28), regelt. Een van die beroepen, is dat van advocaat (art. 24 en 'Titre V. Du tableau des avocats près les tribunaux' = art. 29-32).

²² Art. 29 en 38 wet 22 ventôse an XII 13 maart 1804: 'Il sera formé un tableau des avocats exerçant près les tribunaux' en '[i]l sera pourvu par des règlements d'administration publique à l'exécution de la présente loi, [...] 7° la formation du tableau des avocats et la discipline du barreau.'

²³ Voor de wordingsgeschiedenis van het decreet van 14 december 1810, zie C. Duvivier, 'Historique du décret de 1810 sur l'Ordre des avocats', in: *La Belgique Judiciaire* 1882, p. 17-29; 'Annexes au discours de M. le bâtonnier Duvivier', in: *La Belgique Judiciaire* 1882, p. 35-64 en Quintelier, *De balie in België*, p. 7-8, nr. 11.

²⁴ Art. 2 decreet 14 december 1810: 'Dans toutes les villes où les avocats excèdent le nombre de vingt, il sera formé un conseil pour leur discipline.'

²⁵ Art. 23 decreet 14 december 1810: 'Le Conseil de discipline sera chargé: De veiller à la conservation de l'honneur de l'Ordre des avocats; De maintenir les principes de probité et de délicatesse qui sont la base de leur profession; De réprimer ou de faire punir, par voie de discipline, les infractions et les fautes, Il portera une particulière sur les mœurs et la conduite des jeunes avocats qui feront leur stage; [...]'

²⁶ Duchaine en Picard, *Manuel pratique*, p. 15.

²⁷ A. van den Abeele, *De balie van Brugge. Geschiedenis van de Orde van advocaten in het gerechtelijk arrondissement Brugge*. Brugge 2009.

²⁸ Archief Orde van Advocaten te Antwerpen, Procès verbaux du conseil de discipline de l'ordre des avocats d'Anvers, Tome 1 1816-1834, nr. 1. Zie ook J. Stevens, *Regels en gebruiken van de advocatuur te Antwerpen* (Antwerpen 1997), p. 42. Het tableau van de Orde van Advocaten te Antwerpen telde op dat moment 23 namen. Zie ook C. Laenens, *De geschiedenis van het Antwerps gerecht* (Antwerpen 1953), p. 682, en F. Wittemans, *Histoire du Barreau d'Anvers depuis le décret du 14 décembre 1810. Conférence donnée le 24 février 1911 à la Conférence du Jeune Barreau d'Anvers* (Antwerpen 1911), p. 5.

²⁹ *Wegwyzer der stad Gend en provintialen almanach van Oost-Vlaenderen voor het jaer 1834* (Gent 1834), p. 276.

³⁰ L. François, 'Intellectuel en revolutionaire bedrijvigheid: een elitewijziging? Casus: de Oostvlaamse advocaten', in: *BTNG* 1981, p. 541-542.

gevormd. Zowel de militaire³¹ als de ‘Nederlandse’³² machthebbers lieten het decreet van 14 december 1810 onaangetast en de Belgische wetgever bracht er enkel die aanpassingen in aan die ‘de geest van de nationale instellingen, alsook de waardigheid van het beroep van advocaat’ vereisten.³³

Noch artikel 2, noch artikel 23 van het decreet van 14 december 1810 was van dergelijke aanpassingen betroffen. Bijgevolg telde België bij het begin van de twintigste eeuw - gerechtelijk jaar 1901-1902 - 13 balies met een tuchtraad.³⁴ Het waren 13 verschillende instanties die, elk op hun eigen manier, instonden voor het bewaren van de eer van de orde van advocaten, voor het handhaven van de principes van rechtschapenheid en kiesheid en voor het tuchtrechtelijk sanctioneren van inbreuken gepleegd en fouten begaan door advocaten. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog - gerechtelijk jaar 1940-1941 - was het aantal balies met een tuchtraad opgelopen tot 23.³⁵

Dit alles leidde niet alleen tot uiteenlopende tuchtrechtelijke regels, maar ook tot variërende appreciaties van basisprincipes zoals kiesheid en rechtschapenheid, tot een bedroevende ‘rijkdom’ aan standpunten met betrekking tot basistaken zoals de verdediging van verdachten en tot de - zo mogelijk nog bedroevender - onmogelijkheid om, zelfs indien de omstandigheden dat vereisten, met alle balies een gezamenlijke houding aan te nemen.

2.3. Janssens-Brigode: een eerste pleidooi voor een nationale orde

³¹ Holthöfer, *Beiträge zur Justizgeschichte*, p. 55: ‘Das Besatzungsregime der alliierten Militärgouverneure, [...] lassen [sic] – wie auf den meisten anderen Gebieten – so auch im Justizwesen das französische Recht unberührt’.

³² Koning Willem I liet enkel de eedformule aanpassen aan de nieuwe staatsstructuur, art. 2 KB 25 februari 1817: ‘Ik zweire getrouwigheid aen den Koning en onderwerpinge aen de Grondwet.’ Vergelijk art. 14 decreet 14 december 1810: ‘Je jure obéissance aux constitutions de l’Empire et fidélité à l’Empereur, de ne rien dire ou publier de contraire aux lois, aux règlements, aux bonnes mœurs, à la sûreté de l’État et de la paix publique; de ne jamais m’écarter du respect dû aux tribunaux et aux autorités publiques; de ne conseiller ou de défendre aucune cause que je ne croirai pas juste en mon âme et conscience’. Zie ook G. Cooreman, ‘L’Ordre des avocats en Belgique’, in: *La Belgique Judiciaire* 1879, p. 1001; Duchaine en Picard, *Manuel pratique*, p. 18; Duvivier, ‘Historique du décret’, p. 28; E.W.A. Henssen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland 1798-1998* (Deventer 1998), p. 17; L. Jottrand, ‘Des avocats en Belgique’, in: *La Belgique Judiciaire* 1850, p. 261; Quintelier, *De balie in België*, p. 11, nr. 16.

³³ Arrêté du 5 août 1836 contenant règlement sur la profession d’avocat et sur la discipline du barreau, in: *Bulletin Officiel* 1836, nr. XL en *Pasinomie* 1836, p. 238-239: ‘Vu le décret du 14 décembre 1810. Reeds bij decreet van 20 juli 1831 was de eedformule aangepast aan de nieuwe staatsstructuur, décret concernant le serment à la mise en vigueur de la monarchie constitutionnelle représentative, in: *Pasinomie* 1830-1831, p. 400-401, art. 2: ‘Je jure fidélité au roi, obéissance à la Constitution et aux lois du peuple belge.’

³⁴ ‘Ordre des avocats (appel et instance)’, in: *Pandectes belges*, LXXI, kol. 467-468, nt.: ‘Pour l’année judiciaire actuelle 1901-1902, le Barreau est organisé dans treize arrondissements judiciaires: Bruxelles (appel), Anvers, Charleroi, Louvain, Malines, Mons, Gand (appel), Bruges, Liège (appel), Arlon, Namur, Tongres et Verviers. Le tribunal de première instance remplit les fonctions de conseil de discipline dans les treize autres arrondissements: Audenarde, Courtrai, Dinant, Furnes, Hasselt, Huy, Marche, Neuchâteau [sic], Nivelles, Termonde, Tongres, Tournai et Ypres.’ Hierbij dient te worden opgemerkt dat de balie van Aarlen pas in 1935 voor het eerst meer dan 20 advocaten telde, C. Munster, ‘Evolution année par année du nombre des avocats du barreau d’Arlon entre 1883 et 1983’, in: *Barreau d’Arlon. 100 ans de Conseil de l’Ordre 1883-1983* (Aarlen 1983), p. 42-43. De procureur-generaal van het hof van beroep te Luik nodigde de advocaten van de balie van Aarlen evenwel reeds in 1883 uit om hun eerste stafhouder en hun eerste tuchtraad aan te duiden. Hij vond het namelijk niet kunnen dat een hoofdplaats van een gerechtelijk arrondissement met een zetel van een hof van assisen geen eigen georganiseerde orde had, V. Wauthoz, *Discours prononcé à l’occasion du 125ème anniversaire du Barreau d’Arlon* (onuitg.), p. 7-8. Hierbij dient tevens te worden opgemerkt dat Tongeren zowel in de lijst van georganiseerde als in die van niet-georganiseerde balies werd opgenomen. In de lijst van niet-georganiseerde balies moet Tongeren evenwel vervangen worden door Turnhout, waar de balie slechts voor het eerst in 1946 georganiseerd werd.

³⁵ A. Janssens-Brigode, ‘Un Ordre national des Avocats’, in: *Journal des Tribunaux* 1945, p. 241, nt. 1.

André Janssens-Brigode bekritiseerde deze situatie al aan het einde van de Tweede Wereldoorlog. Volgens hem was het gebrek aan cohesie te wijten aan 'l'absence de toute autorité professionnelle supérieure'.³⁶ Er bestond weliswaar een conferentie van stafhouders, maar die beschikte niet over wettelijke opdrachten of bevoegdheden. Hij pleitte dan ook voor de oprichting van een nationale orde van advocaten.³⁷

De nationale orde diende een dubbele functie te vervullen: enerzijds een regelgevende, namelijk het uitwerken van een geheel van algemeen geldende beroepsregels door het unificeren van bestaande regels en het creëren van nieuwe, en anderzijds een tuchtrechtelijke, meer bepaald het waarborgen van de coherente toepassing van die gecodificeerde beroepsregels.

Om zijn regelgevende functie te vervullen, moest de nationale orde beschikken over een algemene raad, samengesteld uit vertegenwoordigers van alle balies. Immers, als de uitgevaardigde beroepsregels voor alle advocaten golden, dan moesten ook alle advocaten inspraak hebben in het tot stand komen van die regels. Wilde hij echter efficiënt blijven, dan mocht de raad in geen geval te omvangrijk worden. Janssens-Brigode stelde zich dan ook de vraag per hoeveel advocaten een balie een vertegenwoordiger mocht afvaardigen. Bij een verhouding van 1/20, een verhouding waarbij volgens hem - hij hield namelijk enkel rekening met die balies die een tuchtraad hadden - alle balies minstens één vertegenwoordiger hadden, zou de algemene raad 176 leden tellen, veel te veel dus. Bij een verhouding van 1/40, een verhouding waarbij de algemene raad nog steeds 86 leden zou tellen, waren er echter balies die geen eigen vertegenwoordiger meer hadden.

Van Reepinghen zou dit probleem oplossen door het aantal stemmen van een vertegenwoordiger te laten afhangen van het aantal advocaten dat door hem werd vertegenwoordigd. Hierdoor werd het mogelijk evenredige vertegenwoordiging te realiseren met één enkele vertegenwoordiger per balie.

De leden van de algemene raad dienden, volgens Janssens-Brigode, te worden gekozen uit de (gewezen) stafhouders en de (gewezen) leden van de tuchtraden. Daarna dienden zij uit hun midden een voorzitter, een secretaris en een penningmeester te kiezen. Voorzitter, secretaris en penningmeester vormden het bureau.

De algemene raad zou niet alleen bevoegd zijn voor het unificeren, creëren en codificeren van beroepsregels, maar ook voor het aanpassen van deze regels aan sociale en economische evoluties, voor het uitwerken van een reglement van interne orde, voor het vaststellen van de contributie van de lokale ordes aan de nationale, voor het innemen van standpunten met betrekking tot aangelegenheden die de nationale orde of het ministerie van Justitie aanbelangen en zelfs voor het formuleren van resoluties en het indienen van wetsontwerpen. Dit alles vereiste natuurlijk de instemming van een absolute meerderheid van de op de vergadering aanwezige leden.

Om zijn tuchtrechtelijke functie te vervullen, moest de nationale orde beschikken over een 'conseil supérieur'. Deze fungeerde als tuchtraad in beroep. De 'hoge raad' telde 18 leden, gekozen uit de leden van de algemene raad. Bij de samenstelling ervan moest evenwel rekening gehouden worden met het tweetalige karakter van de staat. Bijgevolg moest de 'conseil supérieur' zowel 9 Nederlandstalige als 9 Franstalige leden tellen. De eersten vormden de Nederlandstalige kamer, de laatsten de Franstalige. De beide kamers werden, overigens net zoals de verzamelde hoge raad, voorgezeten door de voorzitter van de algemene raad. Deze kon zich, in zijn hoedanigheid van voorzitter van (een van beide kamers van) de conseil supérieur, evenwel laten vervangen door een door hem daartoe aangeduid lid ervan.

³⁶ Janssens-Brigode, 'Un Ordre national des Avocats', p. 241.

³⁷ Janssens-Brigode, 'Les réformes du barreau', in: *Journal des Tribunaux* 1945, p. 193. Zie ook, evenals voor de rest van 2.3: 'Un Ordre national des Avocats', p. 241-242.

De conseil supérieur was als tuchtraad in beroep bevoegd voor het overzien en, indien nodig, het herzien van de tuchtzaken in eerste aanleg. Daartoe dienden de lokale tuchtraden hun uitspraken, vergezeld van de dossiers, onmiddellijk na de uitspraak over te maken. Elk van deze uitspraken werd dan onderzocht door een commissie bestaande uit de voorzitter en twee leden. Was deze commissie het oneens met de uitspraak, dan tekende de conseil supérieur ex officio hoger beroep aan. Was de gesanctioneerde advocaat of de klagende partij het oneens met de uitspraak, kon ook hij of zij hoger beroep aantekenen, zij het wel binnen tien dagen na de betekening.

Janssens-Brigodes ideeën met betrekking tot de Nationale Orde van Advocaten werden echter nooit gerealiseerd.

2.4. Van Reepinghen: vader van de Nationale Orde

Net zoals André Janssens-Brigode, was Charles van Reepinghen overtuigd van de dringende nood aan een nationale orde van advocaten.³⁸ Van Reepinghen besteedde er dan ook de nodige aandacht aan in zijn rapport over de gerechtelijke hervorming.³⁹ Janssens-Brigode en Van Reepinghen stonden niet alleen met hun overtuiging. Die werd namelijk gedeeld door de stafhouders van de lokale ordes van advocaten. Dit blijkt duidelijk uit de medewerking die zij verleenden aan het tot stand komen van de artikelen van het ontwerp van gerechtelijk wetboek die betrekking hebben op de Nationale Orde.⁴⁰

In Van Reepinghens voorstel was de Nationale Orde een rechtspersoon met zetel in Brussel, samengesteld uit alle lokale balies,⁴¹ die elk hun autonomie behielden.⁴² De orde zou beschikken over twee organen, de algemene raad enerzijds en het bureau, bestaande uit een deken, een vice-deken en twee secretarissen, anderzijds.⁴³

De algemene raad werd gevormd door de stafhouders van de lokale ordes. Ze konden zich laten vervangen door een gewezen stafhouder die daartoe door de raad van zijn orde werd aangeduid.⁴⁴ De algemene raad waakte over de gemeenschappelijke beroepsbelangen, de eer en de rechten van de advocaten. Daartoe stelde hij de beroepsregels en -gebruiken vast, die betrekking hadden op de relaties tussen advocaten van verschillende balies. Verder verzekerde hij het functioneren van de Nationale Orde en vertegenwoordigde hij de orde in alle gerechtelijke en buitengerechtelijke aangelegenheden. Ten slotte beschikte de algemene raad nog over de bevoegdheid om de jaarlijkse contributie van de lokale ordes vast te stellen ten einde de kosten van de Nationale Orde te dekken.

³⁸ Van Reepinghen, *Rapport*, I, p. 194-195.

³⁹ Van Reepinghen, *Rapport*, I, p. 195-198 (L'Ordre national des Avocats, art. 488-508) en II, p. 113-116 (Livre III: Du barreau, Titre III: L'Ordre national des Avocats, art. 488-508).

⁴⁰ Van Reepinghen, *Rapport*, I, p. 195: 'L'idée a reçu l'adhésion des bâtonniers de Belgique et c'est de leurs échanges de vues approfondis, dans le cadre de la réforme judiciaire en voie d'élaboration, avec le concours des présidents successifs de la Fédération des avocats, que les articles du projet sont issus' en nt. 307: 'Aux conférences et consultations qui ont eu lieu sous les auspices du Commissariat royal à la réforme judiciaire, ont donné leur concours MM. les bâtonniers Devaux et Ghevenet (Bruxelles), Van Ryn (barreau de cassation), Lagae et De Vlieghe (Gand), Marissiaux et Janne (Liège), Roost et Biltris (Anvers), Stein et Lemaigre (Charleroi), Canonne, Marotte et Alphonse Servais (Mons), Achille De Gryse et Claeys (Courtrai), Byvoet (Hasselt), Schmit et Raport (Louvain), Wautier (Namur), Beauduin (Nivelles), Nobels (Malines), Loumaye (Huy), Orban (Termonde), Michaëlis (Arlon).'

⁴¹ Van Reepinghen, *Rapport*, II, p. 113, art. 488.

⁴² Van Reepinghen, *Rapport*, I, p. 194-195: '[...], des barreaux demeurés distincts et autonomes, [...]'

⁴³ Van Reepinghen, *Rapport*, II, p. 114, art. 489. Hierbij dient te worden opgemerkt dat Van Reepinghen, in tegenstelling tot Janssens-Brigode, de term 'bureau' zelf niet gebruikte.

⁴⁴ Zie voor de rest van 2.4: Van Reepinghen, *Rapport*, II, p. 114-116 (art. 490, 493, 494, 503, 504, 496, 498, 499, 500, 501, 502, 506, 505, 508).

De beraadslagingen van de algemene raad moesten plaats hebben in het Frans en in het Nederlands en ook de rapporten en de resoluties werden in beide talen opgemaakt. Ieder lid had één stem. Om ook dan nog evenredige vertegenwoordiging te garanderen, werd de stem van een vertegenwoordiger extra geteld zodra het aantal advocaten dat hij vertegenwoordigde een honderdtal overschreed. Enkel indien een meerderheid van de leden aanwezig was, kon de algemene Raad overgaan tot stemming. Zoniet moest de deken een nieuwe vergadering samenroepen. Deze laatste kon dan geldig beraadslagen, ongeacht het aantal aanwezige leden.

Zodra een reglement was aangenomen, moesten de procureurs-generaal en de stafhouders er kennis van kunnen nemen.. Een aangenomen reglement gold immers voor alle advocaten en de raden van de ordes dienden de toepassing ervan te verzekeren. Er werd echter voorzien in de mogelijkheid voor de Procureur-Generaal bij het Hof van Cassatie en voor de deken van de Nationale Orde om een aangenomen reglement te laten annuleren door voornoemd Hof.

Deken, vice-deken en secretarissen dienden, via absolute meerderheid en voor een duur van drie jaar, gekozen te worden uit de leden van de algemene raad, waarin zij ook zetelden, zij het slechts met raadgevende stem. In geval van verdeeldheid beschikte de deken of, in voorkomend geval, de vice-deken over een doorslaggevende stem. Dekenen en vice-deken moesten gewezen stafhouders zijn, secretarissen mochten ook gewezen leden van een raad van de orde zijn. Bij dit alles diende de taalpariteit in acht genomen te worden.

De deken diende de algemene raad bijeen te roepen en voor te zitten en de nationale orde te vertegenwoordigen in de relaties met de publieke overheden en de lokale balies. De secretarissen het opmaken en verzenden van de processen-verbaal van de algemene raad en het bewaren van de archieven.

2.5. Het Gerechtelijk Wetboek

In 1964 legde Van Reepinghen zijn rapport over de gerechtelijke hervorming voor aan het parlement. Drie jaar later, op 10 oktober 1967, werd het Gerechtelijk Wetboek afgekondigd.⁴⁵ Het parlement had niet stilgezeten.⁴⁶ Het duurde nog eens drie jaar, tot 1 november 1970, alvorens het wetboek ook effectief in werking trad.⁴⁷ De artikelen met betrekking tot de advocatuur traden echter al op 1 november 1968 in werking.⁴⁸ De meeste waren letterlijk overgenomen uit Van Reepinghens rapport. Van de vijf die werden gewijzigd,⁴⁹ waren er echter twee die heel het bestaan van de Nationale Orde voor problemen bleven zorgen. Het ene betrof de bevoegdheidsbepaling,⁵⁰ het andere de stemwaardering.⁵¹

⁴⁵ Hier wordt gerefereerd aan het Gerechtelijk Wetboek op het ogenblik van zijn inwerkingtreding. Zie ook noot 5.

⁴⁶ P. Wigny, 'Preface', in: *Le Code judiciaire. Leçons données à la faculté de droit de Namur* (Brussel 1969), p. 7.

⁴⁷ *Rechtskundig Weekblad* 1970-1971, p. 661-678.

⁴⁸ Zie noot 5. Zie ook C. Cambier, 'Le barreau et la réforme judiciaire' in: *Le Code judiciaire* (Travaux de la Faculté de Droit de Namur, nr. 2; Namen 1969), p. 25-48.

⁴⁹ Art. 490, 493, 498, 499 en 506 Ger.W.

⁵⁰ Art. 493 Ger.W.: 'Le conseil général est seul compétent pour veiller à la sauvegarde de l'honneur, des droits et des intérêts professionnels communs des avocats, et pour formuler sur ces objets des propositions, qu'il adresse en un rapport au ministre de la Justice.' Vgl. Van Reepinghen, *Rapport*, II, p. 114, art. 493: 'Le conseil général veille à la sauvegarde des intérêts professionnels communs des avocats, de leur honneur et de leurs droit.'

⁵¹ Art. 498 Ger.W.: 'Sauf les modalités prévues à l'alinéa 3, chaque membre du conseil général a une voix. Toute décision doit recueillir la majorité des voix représentant les barreaux appartenant respectivement à chacune des deux régions linguistiques française et néerlandaise. La majorité des voix doit en outre représenter les deux tiers de l'ensemble des avocats du Royaume. A cette fin, le vote de chaque membre est compté pour autant de voix que le barreau qu'il représente comprend de centaines d'avocats et avocats stagiaires, inscrits au premier octobre

Op zaterdag 9 november 1968, werd in de raadzaal van het gerechtsgebouw van Brussel, de eerste algemene raad van de Nationale Orde van Advocaten gevormd door de conferentie van stafhouders, onder voorzitterschap van meester Baete, stafhouder van de orde van advocaten te Leuven, en in aanwezigheid van Ernest Krings, opvolger van Charles van Reepinghen als Koninklijk commissaris voor de gerechtelijke hervorming,⁵² en Alphonse Servais, voorzitter van het Verbond van Belgische Advocaten. Emmanuel Gilson de Rouvrex werd verkozen tot deken, Achille de Gryse tot vice-deken en Louis Aendekerk en Piet Blomme tot secretarissen.⁵³

Op woensdag 27 november 1968, werd, eveneens in het gerechtsgebouw van Brussel, deze eerste algemene raad plechtig geïnstalleerd in aanwezigheid van Koning Boudewijn. Toespraken werden gehouden door de eerder die maand verkozen deken van de Nationale Orde, de eerste voorzitter en de Procureur-Generaal bij het Hof van Cassatie (respectievelijk J. Bayot en W.J. Ganshof van der Meersch), de Koninklijke commissaris voor de gerechtelijke hervorming Krings en minister van Justitie A. Vranckx. 'De spreekbeurten werden gehouden in de beide landstalen en het viel voorzeker op hoe al de sprekers met angstvallige nauwgezetheid het gedeelte van hun reden in elke taal hadden uitgemeten, om de volstreckte gelijkheid niet te verstoren.'⁵⁴

3. Ondergang

3.1. Het eerste decennium

Uit de aanvangsjaren van de Nationale Orde van Advocaten stammen onder meer de invoering van de rechtsplegingsvergoeding, het ontwerp van artikel 227**bis** Burgerlijk Wetboek, de veralgemening van de beroepsaansprakelijkheids- en de ziekten- en ongevallenverzekering en het ontwerp van protocol over stage in het buitenland. Kenmerkend voor het dekenschap van Emmanuel Gilson de Rouvrex (1968-1970) waren echter de oeverloze discussies over het aflijnen van de bevoegdheden tussen de Nationale Orde en het Verbond van Belgische Advocaten.⁵⁵ Pogingen om het Verbond te laten opgaan in de Nationale Orde waren immers vergeefs gebleken.⁵⁶

Onder het dekenschap van Achille de Gryse (1970-1972) werd zeer veel tijd besteed aan het opstellen van een reglement van inwendige orde voor de gehele advocatuur.

de l'année judiciaire en cours, les barreaux de moins de cent membres disposant d'une voix.' Vgl. Van Reepinghen, *Rapport*, II, p. 115, art. 498: 'Chaque membre du conseil général a une voix. Toutefois son vote est compté pour autant de voix supplémentaires que le barreau qu'il représente comprend de centaines d'avocats et avocats stagiaires, inscrits au premier octobre de l'année judiciaire en cours, au-delà de cent. Si le nombre des avocats du barreau représenté dépasse une centaine sans atteindre la centaine supérieure, il est néanmoins compté pour une voix supplémentaire.'

⁵² Charles Van Reepinghen kende niet het geluk de eerste deken van de Nationale Orde van Advocaten te worden. Hij overleed immers voordat de verwezenlijking een feit was.

⁵³ 'Nationale Orde van Advocaten', p. 569 en W. Daem (red.), *Belgische Nationale Orde van Advocaten. Ordre national des avocats de Belgique. 1968-1988* (Antwerpen 1988), p. 5.

⁵⁴ *Rechtskundig Weekblad* 1968-1969, p. 625-640, citaat op p. 625.

⁵⁵ De Nationale Orde stond in voor de deontologie; het Verbond voor de verdediging van morele, sociale en economische beroepsbelangen, J. Verstraete, *Toelichting betreffende de Nationale Orde* (onuitg.), p. 3.

⁵⁶ Gilson de Rouvrex, 'Souvenirs', p. 3-14 en H. van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten, een kwarteeuw geschiedenis: 1968-1993 en een blik naar de toekomst', in: F. de Visscher (red.), *Jura vigilantibus, Antoine Braun, les droits intellectuels, le barreau* (Brussel 1994), p. 413-414 en H. van Eecke, 'De nieuwe baliestructuren', in: *Het Poelaertplein 2001-2002*, afl. 2, p. 9.

Stafhouder Lebrun⁵⁷ merkte echter op dat de algemene raad, krachtens artikel 494 Ger.W.,⁵⁸ niet bevoegd was om een dergelijk reglement uit te vaardigen. De algemene raad besloot zijn werk toch voort te zetten. Dat bleek echter vergeefse moeite. Een eerste desillusie! Er werd eveneens zeer veel tijd besteed aan het proberen beperken van de uitzonderingen op het (relatieve) monopolie van de vertegenwoordiging in rechte. Ook dat bleek vergeefse moeite. Tweede desillusie! Deken de Gryse heeft zich nooit kunnen ontdoen van de indruk dat de Nationale Orde niet (goed) functioneerde. Hij vond het moeilijk beraadslagen met 27 leden, te meer daar de samenstelling van de algemene raad steeds veranderde als nieuwe stafhouders verkozen werden. De nieuw verkozen stafhouders moesten zich dan inwerken, wat vaak zeer veel tijd kostte, aangezien de aftredende stafhouders vaak nalieten hen in de hangende zaken in te wijden. Derde desillusie! Deken de Gryse betreurde ook dat het bureau en de algemene raad er al te vaak niet in slaagden cruciale informatie door te geven aan de lokale ordes, laat staan aan de individuele advocaten. Vierde desillusie! Hij heeft dan ook steeds gemeend te moeten aansturen op een verregaande hervorming van de Nationale Orde naar Nederlands model, iets wat, althans voor de Vlaamse balies, uiteindelijk zou gerealiseerd worden door de oprichting van de OVB.⁵⁹

Onder het dekenschap van Charles Radelet (1972-1974) namen de soms nutteloze, maar steeds oeverloze discussies in de algemene raad allesbehalve af. Integendeel, als gevolg van de verstoorde machtsverhoudingen tussen kleine en grote balies namen zij zelfs nog toe. Bovendien dreigden taalproblemen de kop op te steken. De raad nam dan ook uit voorzorg zijn toevlucht tot simultaanvertaling. Om de gebrekkige contacten tussen de stafhouders op te vangen, werd beslist de stafhouders vóór iedere vergadering van de algemene raad uit te nodigen om samen te lunchen. Deze informele ontmoetingen gaven hen de mogelijkheid om elkaar beter te leren kennen en om de daarop volgende werkzaamheden te vergemakkelijken. Artikel 494 Gerechtelijk Wetboek bleef evenwel een ware struikelsteen en deken Radelet bleef dan ook op zijn honger zitten wat de werkzaamheden betrof. Net als zijn voorganger, beschouwde hij de Nationale Orde als een logge en bovendien geldverslindende machine. Toch was hij er diep van overtuigd dat de Nationale Orde beantwoordde aan een essentiële nood.⁶⁰

Ook onder het dekenschap van Hervé Nelissen Grade (1974-1976) bleef het beruchte artikel 494 dé struikelsteen. Artikel 505 Gerechtelijke Wetboek en de artikelen 48 en 49 E.E.G.-Verdrag zorgden echter eveneens voor problemen. De aanwijzing van de leden van het bureau, in het bijzonder van de deken,⁶¹ gaf aanleiding tot hevige discussies en de Nederlandse advocaten en de Engelse solicitors die gebruik wensten te maken van het vrije vestigingsrecht zorgden ervoor dat - vooral - de grote balies de Nationale Orde verweten de belangen van de Belgische advocatuur niet naar behoren te behartigen. Deken Nelissen Grade betreurde dat de urenlange besprekingen over de hervorming van de rechtsbijstand en van de rechtsbijstandsverzekering niet tot de gehoopte samenwerking met de verzekeringswereld

⁵⁷ Stafhouder van de Orde van Advocaten te Namen.

⁵⁸ Art. 494 Ger.W.: 'Met het oog op de betrekkingen tussen de leden van de onderscheiden balies bepaalt de algemene raad de regels en gebruiken van het beroep van advocaat en brengt er eenheid in. [...]'

⁵⁹ A. de Gryse, 'Herinneringen van stafhouder Achille de Gryse', in: Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 15-18 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 414-415.

⁶⁰ C. Radelet, 'Souvenirs du bâtonnier Charles Radelet', in: Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 19-23 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 414-415.

⁶¹ Algemene raad 9 mei 1974: 'Het billijk evenwicht zou verwezenlijkt worden door het opeenvolgend voorbehouden van het dekenschap aan ieder van de gewesten van het land, hetzij het gewest Vlaanderen, het gewest Wallonië en het gewest Brussel'. Hugo van Eecke onderstreepte evenwel terecht dat in het Gerechtelijk Wetboek geen sprake is van gewesten, maar van taalgroepen. Dit probleem, dat tot verspilling van kostbare tijd en energie leidde, werd uiteindelijk slechts opgelost door de splitsing van de Orde van Advocaten te Brussel, Wet van 4 mei 1984 houdende wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de oprichting van twee Orden van advocaten in het gerechtelijk arrondissement Brussel, in: *BS* 7 augustus 1984.

hadden geleid. Hij betreunde tevens dat het meer dan eens voorkwam dat een stafhouder in de algemene raad op zijn woord terugkwam omdat hij de instemming van zijn raad van de orde niet bekomen had.⁶²

Kenmerkend voor het dekenschap van François Moreau (1976-1978) was de aandacht die de algemene raad besteedde aan het gestaag toenemend aantal stagiairs.⁶³ Bovendien had de algemene raad een groot aandeel in het tot stand komen van de OCMW-wet.⁶⁴ Verder werd het onderwerpen van de advocaten aan de BTW reeds ter sprake gebracht, maar deken Moreau wees erop dat twee jaar dekenschap onmogelijk konden volstaan om al het noodzakelijke te regelen.⁶⁵

Ter gelegenheid van de tiende verjaardag van de Nationale Orde, maakte deken Georges Franck (1978-1980) de balans op. Hij stelde vast dat de materiële resultaten eerder teleurstellend waren. De oorzaak lag volgens hem vooral 'in de verscheidenheid van de 27 balies, in de wens van elke balie de eigen seculaire gewoonten en geplogenheden, kost wat kost, te behouden, in de mening dat deze behoren tot de niet prijs te geven eigenheid van de balie, waartoe men fier is te behoren'.⁶⁶ Dat na tien jaar activiteit bijna iedereen ervan overtuigd was dat de Nationale Orde niet alleen een bruikbaar instrument, maar ook een noodzakelijk werktuig was van de zo belaagde advocatuur, achtte hij echter veel belangrijker dan iedere materiële verwezenlijking. Het was echter een belangrijk realisatie, misschien wel de belangrijkste sinds het ontstaan van de Nationale Orde, dat werd afgerekend met de oeverloze discussies tussen minimalisten en maximalisten over de bevoegdheden van de algemene raad. Het quasi eenparige aanvaarden van de maximalistische visie was namelijk hoogst bevorderlijk voor de goede werking van de Nationale Orde. Een tweede, niet onbelangrijke, verwezenlijking was de integrale vervanging van artikel 728 Gerechtelijk Wetboek⁶⁷ dat de uitzonderingen op het (relatief) vertegenwoordigingsmonopolie van de advocaten reguleert. Een derde verwezenlijking was het aanknopen van nauwer contact met advocaten-parlementsleden. Ook dit wierp zijn vruchten af.⁶⁸ De advocaten-parlementsleden konden echter niet verhinderen dat het budget van het ministerie van Justitie van jaar tot jaar verminderde.⁶⁹

3.2. De Nationale Orde op 'kruissnelheid'?

⁶² H. Nelissen Grade, 'Herinneringen van stafhouder Hervé Nelissen Grade', in: Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 25-30 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 415-416.

⁶³ Bijv. het reglement op de organisatie van cursussen voor professionele vorming (algemene raad 19 juni 1976) en de aanzienlijke vermindering van de baliebijdragen voor de stagiairs (algemene raad 2 juni 1977).

⁶⁴ Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, in: *BS* 5 augustus 1976.

⁶⁵ F. Moreau, 'Souvenirs du bâtonnier François Moreau', in: Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 31-36 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 416.

⁶⁶ G. Franck, 'Herinneringen van stafhouder Georges Franck', in Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 37.

⁶⁷ Integraal vervangen bij art. 1 van de wet van 24 december 1980 tot wijziging van artikel 728 van het Gerechtelijk Wetboek, inzake de vertegenwoordiging van de zelfstandigen bij de arbeidsrechtbanken, *BS* 23 januari 1981.

⁶⁸ Bijv. de vacatureperiode voor benoemingen in de magistratuur, de termijn van bewaring van archief en de termijn van aansprakelijkheid werden ingekort, de beroepstermijn in strafzaken werd verlengd, de bevoegdheid ratione summae werd uitgebreid, de wet op de rechtsbijstand werd tot stand gebracht, Franck, 'Herinneringen', p. 40.

⁶⁹ Van 2,3% in 1975 naar 1,8% in 1979, Franck, 'Herinneringen', p. 37-42 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 416-417.

De vermindering van het budget van Justitie had natuurlijk ook zijn weerslag op de werking van de Nationale Orde. Het feit dat de stafhouders in de algemene raad nog steeds de ideeën en de belangen van de eigen balie verdedigden, maakte de werking er alleen maar moeilijker op, zeker als het probleem van de vergoeding van de stagiairs voor het verlenen van kosteloze rechtsbijstand aan de orde was. Bovendien waren de beperkte duur van de mandaten en, daaruit volgende, de gebrekkige continuïteit in denk- en handelwijzen, evenmin bevorderlijk voor de werking. Alsof dat nog niet voldoende was, hing de gerechtelijke achterstand als een donkere schaduw over het dekenschap van Jean Massaux (1980-1982). Ondanks alles slaagde deken Massaux erin het eerste project inzake functionele publiciteit te lanceren op de eerste persconferentie ooit van de Nationale Orde (24 september 1981).⁷⁰

Deken Pierre Stas (1982-1984) beschouwde het als de opdracht van de Nationale Orde om 'een verleden vol van tradities en ervaringen te verzoenen met de bezielende impuls van de sociale noodwendigheden en de eisen van de economische en sociale evolutie'. Geen sinecure, gezien de toename van het aantal advocaten⁷¹ - niet het minst van de vrouwelijke advocaten - de toename van het aantal rechtsmachten, de toename van het gebruik van moderne informatica, de toename van Europese regelgeving, ... Andere agendapunten van de algemene raad waren de verjaring van de beroepsaansprakelijkheid, de bewaring van het archief, de fiscale aftrek van kosten en de verlenging van de beroepstermijn in strafzaken.⁷²

Onder het dekenschap van Gilbert-Sadi Kirschen (1984-1986), zag de Nationale Orde zich geconfronteerd met een verdere toename van de Europese regelgeving. De algemene raad mocht echter de verjaring van de beroepsaansprakelijkheid en de bewaring van het archief van de agenda halen.⁷³ Vermeldenswaard is ook dat de minister van Justitie en de wetgevende kamers eindelijk regelmatig gebruik maakten van de mogelijkheid om bij de Nationale Orde advies in te winnen⁷⁴ en dat de Nationale Orde contact opnam met de decanen van de rechtenfaculteiten om de vorming van toekomstige advocaten te verbeteren.⁷⁵

Toch moest Piet Blomme (1986-1988) bij het opnemen van zijn dekenschap vaststellen dat heel wat advocaten niet eens van het bestaan van de Nationale Orde afwisten! Om daaraan te verhelpen, werd systematisch contact onderhouden met de lokale ordes, vaak via de omweg van de conferenties van de jonge balie, en met de individuele advocaten, via het driemaandelijks mededelingenblad, waarin werd vermeld wat er op nationaal vlak voor het beroep werd gerealiseerd. Het betrof zowel praktische als inhoudelijke realisaties. Tot de praktische behoorden onder meer het renoveren van de bestaande lokalen en het in gebruik nemen van nieuwe lokalen, het aanwerven van personeel en het introduceren van de computer. Tot de inhoudelijke realisaties behoorden het informeren van het publiek, het oprichten van adviescommissies,⁷⁶ het nemen van tijdbesparende maatregelen,⁷⁷ het

⁷⁰ J. Massaux, 'Souvenirs du bâtonnier Jean Massaux', in: Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 43-49 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 417.

⁷¹ Van 3400 in 1968 naar 7000 in 1984.

⁷² P. Stas, 'Herinneringen van stafhouder Pierre Stas', in: Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 51-55 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 417-418.

⁷³ Wet van 8 augustus 1985 betreffende de verjaring van de beroepsaansprakelijkheid van de advocaat en de bewaring van het archief, in: BS 14 september 1985.

⁷⁴ Bijv. op het gebied van de voorlopige hechtenis, het oprichten van kamers met één raadsheer bij de hoven van beroep, het ontwerp van wijziging van het Strafwetboek en het ontwerp van wijziging van het Gerechtelijk Wetboek.

⁷⁵ G.-S. Kirschen, 'Souvenirs du bâtonnier Gilbert-Sadi Kirschen', in: Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 57-59 en Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 418.

⁷⁶ Van Eecke, 'De Belgische Nationale Orde van advocaten', p. 420: 'Acht bestendige adviescommissies, telkens voorgezeten door een bureaulid, werden opgericht: algemeen beleid, deontologie, rechtspraktijk, beroepsopleiding en permanente vorming, wetgeving en bescherming van de burger, rechtsbijstandsverzekering, communicatie en buitenland.'

introduceren van de voorkeurmateries,⁷⁸ het opstarten van de campagne ‘eerste raad’⁷⁹ en de eenmaking van de tuchtprocedure.⁸⁰ Deelnemen aan de campagne ‘eerste raad’ en invoeren van de eengemaakte tuchtprocedure waren echter vrijblijvend. De Nationale Orde kon de individuele advocaten, respectievelijk de lokale ordes namelijk niet daartoe verplichten. Dat de autonomie van de lokale ordes in niet geringe mate de werking van de algemene raad op negatieve manier beïnvloedde, werd bevestigd door de urenlange besprekingen met betrekking tot de eenmaking van ereloon- en kostenbarema’s (salarisschalen).⁸¹

Het dekenschap van Piet Blomme had een keerpunt kunnen zijn en aanvankelijk zag het er ook naar uit dat het dat zou zijn. Onder het dekenschap van Raymond André (1988-1990) werd zijn koers namelijk voortgezet⁸² en in 1992, onder het dekenschap van Hugo van Eecke (1990-1992), nam de Nationale Orde zijn intrek in het Huis van de Advocaat,⁸³ wat volgens deken Van Eecke ‘het tastbare bewijs van de erkenning door de Belgische balies van de noodzakelijkheid en het belang van het bestaan en de werking van de Nationale Orde’ was.⁸⁴

3.3. De aftakeling

Aan het eind van het dekenschap van Van Eecke, maar vooral onder het dekenschap van zijn opvolger, Robert Boccart (1992-1993), begonnen de problemen pas echt. In 1992 stak de discussie over de bevoegdheidsverdeling tussen Nationale Orde en lokale ordes weer de kop op⁸⁵ en in 1993 legde de Nederlandse Orde van Advocaten bij de balie te Brussel de werking van de Nationale Orde zelfs volledig lam. Zij had namelijk – zij het als enige – niet ingestemd met de verhoging van het budget en weigerde daarom de verhoogde jaarlijkse bijdrage aan de Nationale Orde te betalen. De Nationale Orde stond hier volledig machteloos tegenover.⁸⁶

Het dekenschap van Michel van Doosselaere (1993-1994) kon het tij niet keren en onder zijn opvolgers⁸⁷ ging het alleen maar van kwaad naar erger. De administratie werkte gebrekkig en het bureau misbruikte de afwezigheid van enige wettelijke bepaling om steeds meer bevoegdheden naar zich toe te trekken. De algemene raad werd verlamd door een overvolle agenda, nauwelijks of niet voorbereide vergaderingen, de autonomie van de lokale ordes, verschillen in juridische cultuur tussen het Noorden en het Zuiden van het land, verschillen tussen grote en kleine ordes, een gebrekkige kennis van de andere landstaal en communautaire problemen. De veel te zware stemprocedure gaf beide taalgroepen de facto

⁷⁷ Bijv. het ontwerpen van een organigram voor de verdeling van de bevoegdheden tussen de vier leden van het bureau en de algemeen directeur, het laten voorbereiden door juristen van door het bureau te bespreken problemen, ...

⁷⁸ Algemene raad 9 juni 1988.

⁷⁹ Algemene raad 23 april 1987. Advocaten die aan deze campagne deelnamen, verbonden zich ertoe voor een eerste algemene raadpleging niet meer dan 1000 BEF (ca. 24 EUR) aan de cliënt aan te rekenen.

⁸⁰ Algemene raad 12 juni 1987.

⁸¹ P. Blomme, ‘Herinneringen van stafhouder Piet Blomme’, in Daem, *Belgische Nationale Orde van Advocaten*, p. 61-67 en Van Eecke, ‘De Belgische Nationale Orde van advocaten’, p. 418-419.

⁸² Van Eecke, ‘De Belgische Nationale Orde van advocaten’, p. 419.

⁸³ Guldenvlieslaan 65, 1060 Brussel, tot op vandaag de zetel van de *Ordre des barreaux francophones et germanophone*.

⁸⁴ Van Eecke, ‘De Belgische Nationale Orde van advocaten’, p. 419-420. Zie ook Van Doosselaere, ‘Réforme ou fin? Essai’, p. 233, nr. 1.

⁸⁵ L’Ordre français des Avocats du Barreau de Bruxelles, ‘Séance du 25 février 1992’, in: *Receuil* 1992, afl. 527, p. 1: ‘En dehors de ces matières, les règlements de l’Ordre National conservent la valeur d’une recommandation.’

⁸⁶ Stevens, ‘Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone’, p. 1154 en Van Doosselaere, ‘Réforme ou fin? Essai’, p. 236, nr. 14.

⁸⁷ Jozef van den Heuvel, Joseph Michel en Bruno van Dorpe.

een vetorecht. Ze verhinderde de Nationale Orde bovendien in te spelen op de actualiteit en duidelijke en eensgezinde standpunten in te nemen.⁸⁸

Onder het dekenschap van Joseph Michel (1996-1998) was de maat vol. Het bureau voerde - eufemistisch uitgedrukt - een wanbeleid, de algemene raad verspilde zeven van de acht vergaderingen aan nodeloze discussies, enkele administratieve directeurs dienden op te stappen, enkele secretaressen stapten zelf op, de Nationale Orde was de grote afwezige in het debat over justitie en politie dat werd gevoerd naar aanleiding van de affaire-Dutroux ...⁸⁹ De onregelmatigheden - ook dit is eufemistisch uitgedrukt - bij de verdeling van de staatsvergoeding voor de kosteloze rechtsbijstand vormden dan ook de spreekwoordelijke druppel die de emmer deed overlopen.⁹⁰

Sinds haar invoering had de staatsvergoeding voor de kosteloze rechtsbijstand (pro Deo) aanleiding gegeven tot discussie. Jaar na jaar bekritiseerden de stafhouders van de grote ordes, zowel de Nederlandstalige als de Franstalige,⁹¹ de onregelmatigheden bij de verdeling. Het gerechtelijke jaar 1996-1997 vormde geen uitzondering. De stafhouder van de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie en de stafhouders van de ordes van advocaten bij de balies van Brussel, Antwerpen en Leuven weigerden de verdeling goed te keuren.⁹² De Nederlandstalige stafhouders eisten een minutieuze controle, bij voorkeur door externe experts. De Franstalige stafhouders weigerden echter op deze eis in te gaan. Het probleem van de verdeling van de staatsvergoeding was dus een communautair probleem geworden.⁹³ De stafhouders beslisten 75% van de staatsvergoeding voorlopig te laten uitbetalen en het bureau beloofde zijn verantwoordelijkheid op te nemen en een computerprogramma te laten ontwikkelen dat ten laatste tegen 1 september 1997 zou kunnen gebruikt worden. Het liet echter alleen een steekproefsgewijze interne controle uitoefenen.⁹⁴ Deze bracht systematische onregelmatigheden in Bergen en Verviers aan het licht, die een correctie ten belope van 10.000 punten of 8.500.000 BEF (ca. 212.500 EUR) vereisten! Bijgevolg eisten de Nederlandstalige stafhouders op de extra algemene raad van 28 augustus 1997 andermaal een externe controle. Hun eis werd ook ditmaal geweigerd. Het kwam tot een blokkering van de stemmen. Daarop besliste deken Michel, op basis van een betwistbare interpretatie van het Koninklijk Besluit van 23 mei 1997,⁹⁵ eigenmachtig de resterende 25% van de

⁸⁸ C. Matheeussen, 'Nawoord op bovenstaande reactie', in: *Rechtskundig Weekblad* 1993-1994, p. 1407; Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1154, nr. 2; Van Doosselaere, 'Réforme ou fin? Essai', p. 235-237; Verstraete, *Toelichting*, p. 3-4.

⁸⁹ Voor een volledige opsomming van wat fout gelopen is, zie Verstraete, *Toelichting*, p. 1-13.

⁹⁰ Matheeussen, 'Nawoord', p. 1407; Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1154, nr. 2; Van Doosselaere, 'Réforme ou fin? Essai', p. 235-237; Verstraete, *Toelichting*, p. 4-7.

⁹¹ A. Braun, 'L'évolution future du barreau', in: *Journal des Tribunaux* 2000, p. 8 met verwijzing naar L. Huyse en H. Sabbe, *Les métiers du droit* (Leuven 1999), p. 49: 'Le contraste entre la Flandre et la Belgique francophone est également frappant. Dans le nord du pays, il n'y a que deux petits barreaux (Ypres et Furnes). Tous les autres sont des grands barreaux, ou des barreaux de taille moyenne. Chez les avocats francophones, c'est le barreau de Bruxelles qui domine - regroupant plus de la moitié des avocats. Pour le reste, on y rencontre surtout des petits et très petits barreaux.' Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat de orde van advocaten te Luik niet klein genoemd kan worden!

⁹² De stafhouders van de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie, de Nederlandse orde van advocaten te Brussel, de Franse orde van advocaten te Brussel en de orde van advocaten te Antwerpen onthielden zich, de stafhouder van de Leuvense orde stemde tegen.

⁹³ Het is dus niet zoals Van Doosselaere beweerde, dat 'les démons communautaires et l'individualisme ont mis à mal l'Ordre National', Van Doosselaere, 'Réforme ou fin? Essai', p. 233.

⁹⁴ Commissie Van Loo-Richard.

⁹⁵ BS 2 augustus 1997.

staatsvergoeding definitief te laten uitbetalen.⁹⁶ Als reactie lieten twaalf van de veertien Nederlandstalige stafhouders onmiddellijk een buitengewone algemene raad samenroepen waarop zij het ontslag van het bureau en nieuwe verkiezingen eisten.⁹⁷ Op de algemene raad van 25 september 1997 kwam het nogmaals tot een blokkering van de stemmen.⁹⁸ Daarop verlieten de Nederlandstalige stafhouders de vergadering en startten zij wat Stevens ‘een politiek van burgerlijke ongehoorzaamheid’⁹⁹ en Van Doosselaere ‘la politique de la chaise vide ... et de la caisse vide’¹⁰⁰ noemde.¹⁰¹

3.4. Via VVB en CBFG naar OVB en OBFG

Op 1 oktober 1997 kwamen de Nederlandstalige stafhouders bijeen te 's Gravenwezel. Daar beslisten zij, met uitzondering van de Gentse stafhouder De Muynck, ‘een zelfstandige Vlaamse Raad van advocaten op te richten’.¹⁰² Om het daartoe vereiste wettelijke kader te creëren, deden zij een beroep op drie specialisten: Patrick Peeters, Jo Stevens en Matthias Storme. Deze ontwierpen statuten voor de ‘Vereniging van Vlaamse Balies’ (VVB) en lieten zich daarbij inspireren door het Nederlandse model. Vervolgens werden de ontwerpstatuten aan de raden van de ordes ter discussie voorgelegd. Op 7 februari 1998 werden die raden dan in ‘staten-generaal’ bijeengeroepen. De ontwerpstatuten werden 41 keer geamendeerd, waarna ze unaniem werden aanvaard. De VVB was een feit.¹⁰³

De VVB beoogde ‘de voorloper te zijn van een door de wetgever te erkennen structuur van de Vlaamse Balies’.¹⁰⁴ De Gentse balie, nochtans ook een Vlaamse balie, nam echter geen deel aan de oprichting van de VVB. Zij vond die namelijk onwettig en dus gevaarlijk. De VVB was ondertussen echter door alle commissies voor de Justitie, door de minister van Justitie en door de Vlaamse overheid als gesprekspartner erkend en de toenmalige minister van Justitie, Tony van Parys, riep de Gentse balie bij de opening van het gerechtelijk jaar 1998-1999 zelfs publiekelijk op om tot de VVB toe te treden. De VVB bevond zich dus, om het met de woorden van Jo Stevens te zeggen, ‘in een redelijk comfortabele illegaliteit’.¹⁰⁵

⁹⁶ Stevens, ‘Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone’, p. 1154-1155, nr. 3, nt. 16 en Verstraete, *Toelichting*, p. 7. Over de bevoegdheden van de deken, zie J. Stevens, ‘De autoriteit van de stafhouder, de bevoegdheden van de deken’, in: J. van den Heuvel (red.), *Liber Amicorum Jozef Van den Heuvel* (Antwerpen 1999), p. 113, nrs. 9-14.

⁹⁷ De Nederlandstalige stafhouders beoogden aanvankelijk dus niet de splitsing van de Nationale Orde.

⁹⁸ Alle stafhouders waren het erover eens dat het bureau niet naar behoren functioneerde en dus eigenlijk vervangen diende te worden. De Franstalige stafhouders en de Gentse stafhouder waren het echter niet met de overige Nederlandstalige stafhouders eens dat dit ook het moment was om het daadwerkelijk te doen, Verstraete, *Toelichting*, p. 8-9.

⁹⁹ Stevens, ‘Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone’, p. 1155, nr. 3

¹⁰⁰ Van Doosselaere, ‘Réforme ou fin? Essai’, p. 237, nr. 18.

¹⁰¹ Braun, ‘L’évolution future du barreau’, p. 7-8. G.A. Dal, ‘L’indemnisation des avocats stagiaires chargés de l’assistance judiciaire’, in: *Journal des Tribunaux* 1987, p. 153-155 en *Journal des Tribunaux* 1988, p. 548-549; K. Velle, ‘Juridische beroepen in België (19de-20ste eeuw). Inleiding’, in: *BTNG* 1998, p. 8 en nt. 5; Verstraete, *Toelichting*, p. 4-7.

¹⁰² Stevens, ‘Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone’, p. 1155, nr. 4 en nt. 19.

¹⁰³ Verstraete, *Toelichting*, p. 10-11.

¹⁰⁴ Beleidsverklaring 2 december 1998. Zie ook Stevens, ‘Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone’, p. 1155, nr. 4.

¹⁰⁵ Stevens, ‘Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone’, p. 1156, nr. 5.

Toch zou het nog tot januari 2000 duren alvorens de Gentse balie tot de VVB zou toetreden.¹⁰⁶

Het feit dat de VVB openlijk de splitsing van de Nationale Orde voorstond, liet binnen de Nederlandse Orde van Advocaten te Brussel een aantal dissidente stemmen opgaan¹⁰⁷ die zelfs een heuse scheuring binnenin de raad van de orde dreigden te veroorzaken.¹⁰⁸ Alle betrokkenen zagen echter in dat lichte hervormingen de scheefgetrokken situatie niet meer konden rechte trekken.¹⁰⁹ Toch probeerde een aantal gewezen deken van de Nationale Orde nog te bemiddelen tussen Nederlandstaligen en Franstaligen. Deze bemiddelingspoging resulteerde in het protocol van 5 maart 1998 dat op exhaustieve wijze het takenpakket van de Nationale Orde omschreef. Dit protocol werd door alle stafhouders ondertekend, maar ook dit kon de verloren situatie niet redden.

Als reactie op de oprichting van de VVB, gingen de Franstalige ordes van advocaten, met uitzondering van die van Namen, en de Duitstalige over tot de oprichting van de 'Conférence des Bâtonniers francophones et germanophone', die op 31 maart 1999 werd omgedoopt tot 'Conférence des Barreaux francophones et germanophone'. De CBFG stond het behoud van de Nationale Orde voor en stond dus diametraal tegenover de VVB.

Op 2 maart 1999 nam de raad van afgevaardigden van de VVB een 'voorstel van wet tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de Balie' aan.¹¹⁰ Aan Franstalige kant werd eveneens een voorstel uitgewerkt.¹¹¹ Het voorstel van de VVB diende als basis voor het wetsvoorstel Bourgeois,¹¹² dat al was voorafgegaan door het wetsvoorstel Verherstraeten.¹¹³ Het Franstalige voorstel diende als basis voor het wetsvoorstel Desmedt-Michel-Giet-Herzet-Grafé,¹¹⁴ dat was voorafgegaan door het wetsvoorstel Annemans-Laeremans-Van den Eynde.¹¹⁵ Daarnaast werkten ook toenmalig deken Bruno van Dorpe, ereleden Hugo van Eecke, een aantal gewezen stafhouders verzameld rond de gewezen Brusselse stafhouder Carl Bevernage, de gewezen Brusselse stafhouders Pierre Legros en Erik Carre¹¹⁶ en de gewezen Antwerpse stafhouder Fred Erdman aan herstructureringsplannen voor de Nationale Orde.¹¹⁷ Deze laatste was voorzitter van de commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De Commissie hield haar eerste zitting in het dossier 'Nationale Orde' op 29 februari 2000. Haar werk resulteerde op 11 oktober 2000 in het wetsontwerp Erdman.¹¹⁸ Dit stelde dat de bestaande feitelijke verenigingen VVB en CBFG dienden omgevormd te worden tot instellingen van publiek recht, maar bepaalde niet hoe die omvorming diende te gebeuren, noch hoe die instellingen dienden te functioneren. Na te zijn geamendeerd door voorzitter Erdman zelf, door de

¹⁰⁶ Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1156, nr. 5 en nt. 24.

¹⁰⁷ Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1156, nr. 5.

¹⁰⁸ Van Eecke, 'De nieuwe baliestructuren', p. 9.

¹⁰⁹ D. van Gerven, 'Kanttekeningen. Statuten Vereniging van Vlaamse Balies', in: *Rechtskundig Weekblad* 1997-1998, p. 1406.

¹¹⁰ Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1157, nr. 8 en Van Doosselaere, 'Réforme ou fin ? Essai', p. 238-239, nrs. 24-26.

¹¹¹ Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1156-1157, nr. 7 en Van Doosselaere, 'Réforme ou fin? Essai', p. 237-238, nrs. 21-23.

¹¹² *Parl.St.* Kamer 1999-2000, nr. 433.

¹¹³ *Parl.St.* Kamer (Buitengewone zitting 1999), nr. 108.

¹¹⁴ *Parl.St.* Kamer 1999-2000, nr. 465.

¹¹⁵ *Parl.St.* Kamer 1999-2000, nr. 445.

¹¹⁶ P. Legros en E. Carre, 'Quel avenir pour l'ordre national?', in: *Journal des procès* 1999, afl. 371, p. 11.

¹¹⁷ Van Doosselaere, 'Réforme ou fin? Essai', p. 239, nrs. 28-33.

¹¹⁸ *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 892.

volksvertegenwoordigers Bourgeois en Van Hoorebeke en vooral Giet en Herzet, en na te zijn gepreciseerd en gecorrigeerd door de Senaat, werd het wetsvoorstel aangenomen in de Kamer en op 4 juli 2001 als wet afgekondigd.¹¹⁹ De VVB werd OVB (Orde van Vlaamse Balies) en de CBFG OBFG (Ordre des barreaux francophones et germanophone). De Nationale Orde van Advocaten behoorde voorgoed tot het verleden.¹²⁰

4. Besluit

Geconcipieerd als een compromis tussen streven naar nationale eenheid enerzijds en streven naar lokale autonomie anderzijds, als een nationale instelling bestaande uit autonoom blijvende lokale instellingen, was de Nationale Orde van Advocaten al vóór haar ontstaan ten dode opgeschreven.

De Nationale Orde van Advocaten was samengesteld uit de lokale ordes van advocaten. De lokale ordes bleven evenwel autonoom. De Nationale Orde was namelijk geconcipieerd als een compromis tussen streven naar nationale eenheid enerzijds en lokale autonomie anderzijds. Bijgevolg werd de Nationale Orde beheerst door wettelijke bepalingen die meer dan eens aanleiding gaven tot uiteenlopende interpretaties. Exemplarisch hiervoor was artikel 494 Ger.W. dat de bevoegdheidsverdeling tussen de Nationale Orde en de lokale ordes betrof.

Was de Nationale Orde de verzameling van de autonoom blijvende lokale ordes, dan was haar algemene raad de verzameling van de in ambt zijnde stafhouders van die ordes. Dat de lokale ordes autonoom bleven, bracht met zich dat de stafhouders niet het algemeen belang, maar wel de eigen belangen van de lokale ordes verdedigden. Dat de stafhouders (in principe) in ambt dienden te zijn, bracht dan weer met zich dat de samenstelling van de algemene raad voortdurend veranderde. Wisseling van de wacht werd namelijk niet in alle ordes gelijktijdig doorgevoerd. Deze voortdurende veranderingen vertraagden de werking van de algemene raad aanzienlijk, aangezien nieuwkomers zich natuurlijk dienden in te werken.

In tegenstelling tot de algemene raad, wisselde het bureau niet constant van samenstelling. Dat impliceert evenwel niet dat het geen problemen kende, integendeel. Voor de samenstelling van het bureau bestonden er namelijk enkele ongeschreven regels die ervoor dienden te zorgen dat de taalpariteit werd gerespecteerd. Zo mochten noch deken en vice-deken, noch opeenvolgende dekens, noch de beide secretarissen tot dezelfde taalgroep behoren. Ze dienden evenwel de beide landstalen machtig te zijn. Wat de opeenvolgende dekens betreft, werden deze vereisten nog verzaamd door het feit dat Vlamingen, Walen en Brusselaars evenredig aan bod dienden te komen. Met het dalen van de kennis van de andere landstaal, stegen dus de problemen om het bureau samen te stellen.

De taalproblematiek speelde niet alleen in het bureau, maar ook in de algemene raad. Zij veroorzaakte namelijk serieuze communicatiestoornissen en uiteindelijk zelfs regelrechte communautarisering, ook van niet taalgebonden aangelegenheden. Het feit dat de - overigens veel te zware - stemprocedure de facto aan elk van beide grote taalgroepen de mogelijkheid verleende om een stemming te blokkeren, leidde uiteindelijk tot de totale onwerkzaamheid van de Nationale Orde. Maar ook vóór de communautarisering draaide de Nationale Orde

¹¹⁹ Wet van 4 juli 2001 tot wijziging, met betrekking tot de structuren van de balie, van het Gerechtelijk Wetboek en van de Wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor onwerkzame voorlopige hechtenis, in: *BS* 25 juli 2001 (errata in: *BS* 12 september 2001). Zie Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1158-1169.

¹²⁰ Stevens, 'Van Nationale orde van advocaten naar Orde van Vlaamse balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone', p. 1155-1158, nrs. 4-12 en Van Doosselaere, 'Réforme ou fin? Essai', p. 237, nrs. 16-19.

reeds vierkant. Naast de reeds vermelde problemen waren er namelijk nog de overvolle agenda's, de nauwelijks of niet voorbereide vergaderingen, de steeds overloze en meestal nutteloze discussies, de tegenstellingen tussen grote en kleine lokale ordes, de tegenstellingen in juridische cultuur tussen het noorden en het zuiden van het land ...

Kortom, was de Nationale Orde niet ten dode opgeschreven voordat ze in werking trad, dan in ieder geval kort daarna.